

James cook

1. James Cook nasplošno

James Cook (Captain Cook) britanski **raziskovalec, pomorščak, navigator, kartograf in nazadnje tudi kapitan mornarice** se je rodil 7. Novembra (27. Oktober po Julijanskem koledarju) leta 1728 v mestu Marton na severovzhodu Anglije, umrl pa je s petdesetimi leti 14. Februarja 1779 na Havajih.

Bil je drugi izmed osmih otrok v kmečki družini. Oče je bil oskrbnik večje kmetije katere lastnik je plačal za Jamesovo šolanje. Že takrat v najstniških letih se je začel zanimati za pomorstvo in kartografijo, pri čemer mu je pomagalo tudi znanje matematike (trigonometrija, logaritmi).

2. Začetki kariere

Pri osemnajstih letih je postal pomožni mornar na ladji za premog. Bil je odličen mornar in v želji po dokazu svojih izkušenj ter v iskanju pustolovščin je pri 26. letih – leta 1755 zapustil službo na ladji za premog in se vpisal v britansko mornarico za mornarja. V tem času **sedemletne vojne** (VB proti FRA) je v mornarici močno napredoval. Izkazal se je za odličnega navigatorja in kartografa, kartiral in opravil meritve je recimo na zelo znani reki **Svetega Lovrenca v Kanadi**. Tedaj pridobi pozornost kraljeve družbe.

3. Ob izteku sedemletne vojne 1762 (Konča se s Pariškim sporazumom leta 1763)

Mesec dni po vrnitvi (1762) se s 34 leti poroči z 21 letno Elizabeth Batts, ki zanj nikoli ni postala preveč pomembna oseba. Kaj kmalu že leta 1764 dobi novo ponudbo za kartiranje kolonije - **Nove Funlandije ter Labradorja**.

Medtem se v Franciji že pojavlja domneva o »Neznani Južni celini« to je današnji Avstraliji, ki do tedaj še ni bila odkrita. (Britanci so Francoske ideje o domnevno življenjsko ugodni celini kasneje izkoristili za odlagališče zapornikov – od 1788 dalje)

Začela se je bitka med Francijo In Veliko Britanijo za osvojitve Tihega oceana (za trgovino) ter ozemelj ob njem ter seveda za odkritje Avstralije.

Angleži že v začetku šestesetih let 18. Stoletja pošiljali odprave za odkritje nove celine a zaman.

4. Prvo potovanje 1768-1771

Čeprav se je Cook že prej dokazal za dobrega pomorščaka in kartografa na svojih odpravah, štejemo to plovbo za njegovo prvo (večje) potovanje. Leta 1768 so poslali Cooka na odpravo za proučevanje redkega pojava t.j. potovanja Venere med Zemljo in Soncem. Hkrati je bila njegov cilj tudi Južna celina. Za preprečevanje skorbuta mu je pomagalo kislo zelje ter sadni sokovi. Dodeljena mu je bila ladja H.M.S. Endeavour s katero se je odpravil na opazovalno točko na Tahiti.

Nato je odplul v južni del oceana, da bi odkril Terro Australis. Sprva je dosegel Novo Zelandijo in odkril, da jo sestavljata dva otoka. Jadral je proti severu in se vstavil v zalivu Botany (Botany Bay) - danes del Sydneyja. Nato je šel do rta York na severu kjer je vso vzhodno obalo proglasil za britansko in ji dal ime Novi Južni Wales. Odkril je veliki Koralni greben, kjer je skoraj potonil ter potrdil, da Nova Gvineja ni del Avstralije. Prvi je kartiral obale Nove Zelandije in vzhodne Avstralije. Z domorodci ni imel večjih težav. Po povratku v Anglijo so ga povišali v naziv poveljnik flote.

(Ni bil prvi, ki je prišel do teh območij, Magellan je bil prvi, ki je dal pot, Tasman je odkril Novo Zelandijo, Tasmanijo in tudi že dele zahodne Avstralije, a Cook velja za odkritelja Avstralije)

5. Drugo potovanje 1772-1775 ... (1773 je bostonska čajanka)

Kmalu zatem, že leta 1772 je kraljeva družba poslala Cooka na drugo potovanje, da bi pridobil trdne dokaze o obstoju Južne celine. Tokrat je na pot odšel z dvema ladjama in sicer HMS Adventure in HMS Resolution, ki ji je poveljeval sam. Razrešil je dilemo o položaju Avstralije na bolj južnem delu saj je celoten del prejadral. S svojo posadko je bil prvi Evropejec, ki je preplul južni tečajnik. V gosti megli sta ladji izgubili stik in nato je Cook sam nadaljeval pot. HMS Adventure se je medtem po manjši bitki z Maori vrnila v Britanijo. Cook je odkril Južno Georgio, Novo Kaledonijo in že skoraj dosegel antarktiko, a se je moral vrniti na Tahiti po obnovo zalog. Med povratkom se je vstavil na Tongi, Velikonočnih otokih in Vanuatuju. Z njegovo vrnitvijo se je mit o Južni celini končal. Prvič so uspešno koristili kronometer-ugotavlja geografsko dolžino.

6. Tretje potovanje 1776-1779(1780)

Cookovo raziskovanje tihega oceana je obudilo staro željo po boljši, ekonomsko in časovno ugodnejši povezavi med Evropo in Azijo. Prevozi iz Azije, recimo svile in čaja so bili vse pogostejši, zato je bila pot mimo Rta dobre nade na jugu Afrike predolga. Cook se je tokrat sam javil, da razišče Beringov preliv in poišče krajšo plovno in trgovsko pot med Evropo in Azijo, t.j. Severnozahodni prehod. Leta 1776 je ponovno odplul z HMS Revolution in z novo HMS Discovery. Na pot so

odšli pod krinko, da pripeljejo Omai-ja nazaj v Polinezijo, od koder so ga odpeljali na Cookovem drugem potovanju. Ko so ga spustili na Tahitiju, se je Cook odpravil proti severu, kjer je kot prvi Evropejec prišel na Havaje. Izkazali so se za zelo grabežljivo ljudstvo, zato je hitro odpotoval naprej proti severu do zahoda Severnoameriške obale. Posebej je kartiral Kalifornijsko obalo. Prišel je do Beringovega preliva, a daleč naprej ni prišel saj ga je vstavil led. Bil je razočaran hkrati pa je dobil tudi bolezen na želodcu. Njegov sicer odličen odnos do posadke se je zelo poslabšal.

Leta 1779 so se vrnili na Havaje. Tam so bele Evropejce oziroma Cooka zamenjali za bogove. Ko je enega izmed posadke zadela kap, so domorodci videli, da tujci niso nesmrtni in nato se je odnos poslabšal.

7. Smrt

Havajci so Cookovi posadki ukradli en manjši čoln. Cook je odreagirал nepremišljeno, za razliko od 1. in 2. potovanja ko z domorodci ni imel večjih težav. Prišlo je do sporov, spopadov. Havajci mečejo kamenje, Cooka večkrat brutalno zabodejo, umrejo še štirje Angleži, ki medtem streljajo. Cooka domorodci zažgejo, ostala posadka se vrne v Anglijo.

8. Po smrti

Vrnitev odprave zbudi veliko zanimanja, a je zamračena s smrtjo vodje in zgrešeno vojno z ameriškimi kolonijami, ki se osamosvojijo leta 1776. Cookova žena Elizabeth živi sama, saj noben izmed 6 otrok ne preživi normalne življenjske dobe.

Po izgubi ozemelj v Severni Ameriki Anglija pošlje prvih 800 zapornikov v Avstralijo. V začetku 19. Stoletja začenjajo nasilno naseljevati Novo Zelandijo, kjer se upirajo Maori. Havaji so prišli pod ZDA. Evropa je začela izkoriščati Polinezijo, vsiljevati krščanstvo...

9. zaključek James Cook je bil odličen raziskovalec, preprečil je veliko skorbuta, bil je dober kartograf, pomorščak. Poveljeval je brez večjih fizičnih kazni, nad domorodci se v večini primerov ni izživiljal. Po njem so poimenovani Cookovi otoki, Cookov preliv, najvišji vrh Nove Zelandije Mount Cook. Zapisan je tudi kot odkritelj Avstralije.

10. Viri

Knjiga: Forman, Werner, in Syme, Ronald. 1972. James Cook. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Splet:

-Cook, James (1728–1779). 2018. Australian Dictionary of Biography. (6.1.2018). Dostopno na spletnem naslovu: <http://adb.anu.edu.au/biography/cook-james-1917>.

-10 Things You May Not Know About Captain James Cook. 2015. History stories. (7.1.2018). Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.history.com/news/10-things-you-may-not-know-about-captain-james-cook>.

-James Cook. 2018. Wikipedia, the free encyclopedia. (6.1.2018). Dostopno na spletnem naslovu : https://sl.wikipedia.org/wiki/James_Cook.

-First voyage of James Cook. 2018. Wikipedia, the free encyclopedia. (6.1.2018). Dostopno na spletnem naslovu: https://en.wikipedia.org/wiki/First_voyage_of_James_Cook.

- James Cook: Utelesenje duha razsvetljenstva. 2009. RTV (7.1.2018). Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.rtv slo.si/kultura/razstave/james-cook-utelesenje-duha-razsvetljenstva/218028>.

Slike: isti viri in dodaten vir :

-Sedemletna vojna. 2018. Wikipedia, the free encyclopedia. (6.1.2018). Dostopno na spletnem naslovu : https://sl.wikipedia.org/wiki/Sedemletna_vojna.